

Szólásszabadság avagy az "ilyet-meg-ne-halljak" szabadsága?

Mats Tunehag írása alapján

Valóban jogos a sajtó szájának befogása, amikor a muzulmánokat sértő karikatúrákat jelentet meg? Tényleg nem szabad a boltosoknak Boldog Karácsonyt kívánniuk? Gyűlöletbeszédnek minősíthető, ha valaki a homoszexualitás gyakorlását bűnnek minősíti? Egyre több a vitás kérdés és az ellentmondás a szólás és a vallás szabadsága között.

Az összes ilyen téma mögött két alapvető szabadságjog áll. A szólás szabadsága az az emberi jog, mely valamennyi jog és szabadság érvényesülését megalapozza. E jog nélkül nincs sajtószabadság, nincs lehetőség nyílt politikai vitára, nincs szabadság a művészetekben, a zenében, s bizony nincs szabadság a vallásgyakorlásban sem.

Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata magába foglalja a vallásszabadságot. A nyilatkozat 18. cikke három kulcskérdésre világít rá: arra a jogra, hogy valakinek hite legyen; arra, hogy azt kifejezze és arra, hogy ezt szabadon megváltoztassa. Ez értelemszerűen jelenti azt is, hogy az ember a hitét nyilvános helyen is kifejezheti, például találkozik másokkal, akik ugyanabban hisznek, illetve azt a jogot is, hogy az ember hitbéli meggyőződését megváltoztassa, s más vallásra térjen át.

Demokráciánk alapjait megrengető támadások korát éljük, különösen pedig Nyugat-Európában. Olyan egyéni megnyilvánulásokat tapasztalunk muzulmán, ateista illetve homoszexuális csoportoktól, akik egészen különleges korlátozásait vezetnék be a szólásszabadságnak, ezáltal kihatva a többi emberi jogra is.

2007 októberében egy látszólag ártatlan metró-reklám Stockholmban kavart össznemzeti vitát. A hirdetés, melyet a Svéd Evangélikus Szövetség támogatott, a házasság fogalmának azt a jogi értelmezését szorgalmazta, mely szerint az egy férfi és nő között valósulhat meg. A reklámszöveg mindössze ennyit mondott: "Anya, apa, gyerekek". Vezető politikusok próbálták az ilyen üzeneteket betiltatni azzal érvelve, hogy a szöveg sértő lehet az egyedülálló, elváltak és homoszexuálisok számára. Néhányan még a "gyűlöletbeszéd" fogalmával is megbélyegezték.

Egy másik esetben, Pakisztán volt a katalizátora annak az Iszlám Konferencia által támogatott határozatnak, melyet az ENSZ Emberjogi Tanácsa 2007 márciusában Genfben elfogadott. A határozat fő üzenete és célja az volt, hogy az Iszlám számára kritika-mentes övezetet biztosítson.

A vélemény szabad kifejezésének írásban, szóban, művészetben való szabadsága elkerülhetetlenül hozza, hogy valakinek a véleménye más lesz, vagy épp valakinek az álláspontja megsérül. De ez már csak a szólásszabadság természetének velejárója. Senki sem nyújthat arra garanciát, hogy egy politikai, vallási, vagy épp bármilyen üzenet nem fogja egy másik ember nézetét sérteni. Mondhatja valaki, hogy Mohammed volt az utolsó próféta, állításával nem mindenki fog egyetérteni. Lesz aki azt bizonygatja majd, hogy Jézus maga az Isten, mások ezt nevetségesnek, vagy épp sértőnek fogják titulálni. Lehet, hogy valaki az egyneműek házasságát propagálja, míg megint mások az abortusz lehetőségének korlátozása mellett fognak érvelni. De mindezek működő demokráciáink alapköveit jelentik, melyek az egyéni jogok kifejezésén és a vélemények ütközésén nyugszanak.

A szólásszabadság a hangsúlyt a beszélőre és a mondandóra helyezi, arra a jogra, hogy tulajdonképpen bármi közölhető, még olyan is, aminek nincs valóságtartalma. (például, hogy a Föld lapos)

Aggasztó az a tendencia, mely próbálja az egészet a halló és a hallottak szempontjából megközelíteni, beleértve azt a lehetőséget, hogy egyéni vagy épp közösségi szinten lehet sértő a kifejezés módja. Ez egyértelműen az objektív felől (ami elhangzott) halad a szubjektivitás (ahogy felfogták az elhangzottat) irányába. Ez pedig ellentétes a jog uralmának alapelveivel.

Merre is tartunk tehát? Van arra jogom, hogy engem nem sérthetnek meg és ezzel megnyirbálják mások véleménynyilvánítási jogát? Megöli a szólásszabadságot, ha a hallgatóság szempontjai szerint korlátozzuk azt. A veszély pedig nem csak a vallásszabadságot fenyegeti, hanem magát a demokráciát is, tehát valamennyiünket.

Mats Tunehag nemzetközi tudósítója a Världen idag nevű svéd nemzeti napilapnak. Elnöke a Svéd Evangélikus Szövetségnek és szóvivője az Evangélikus Világszövetségnek vallásszabadság és szólásszabadság témakörében.